

ხელისუფლება და საზოგადოება №1 (57) 2021

სამეცნიერო ჟურნალი „ხელისუფლება და საზოგადოება“
(ისტორია, თეორია, პრაქტიკა)“

Scientific magazine

“AUTHORITY AND SOCIETY”

(History, Theory, Practice)“

Научный журнал “ВЛАСТЬ И ОБЩЕСТВО

(История, Теория, Практика)“

№ 1 (57) 2021

ღია დიპლომატიის ასოციაციის

სამეცნიერო ჟურნალი

Scientific magazine of
The Open Diplomacy Association

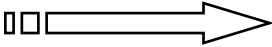
Научный журнал
АССОЦИАЦИИ ОТКРЫТОЙ ДИПЛОМАТИИ

ISSN 1512-374X

ჟურნალი დაარსებულია 2005 წელს საქართველოს ტექნიკური
უნივერსიტეტის სახელმწიფო მართვის კათედრის მიერ

UDC 378(479.22)(051.2)

ბ. 402

სარედაქციო კოლეგია:

შოთა დოღონაძე	მთავარი რედაქტორი
ოთარ ქოჩორაძე	მთავარი რედაქტორის მოადგილე
ოთარ ბაღათურია	პასუხისმგებელი მდივანი

ნანა ავალიანი, რუდიგერ ანდრესენი, მეუფე აბრამი (გარმელია), ევგენი ბარათაშვილი, გიორგი ბაღათურია, ოთარ ბაღათურია, რასა ბელოკაიტე, ანასტასია განიჩი, იური გორიცი, ვახტანგ გურული, ქეთო დავითაია, შოთა დოღონაძე, ელუნ დრაკე, ჰარალდ ვერტიცი, გენადი იაშვილი, სერჯო კამიზი, რიჩარდ მასი, მიხაილო მედვიდი, როინ მეტრეველი, იოშიკა მიცუი, ბადრი ნაკაშიძე, ლიზავეტა ჟახანიძე, ბუდი ნურანი რუჩჯანა, რამონ პიეტრო-სუარესი, გერტ სურმიულენი, ქეთი ქოქრაშვილი, ოთარ ქოჩორაძე, რუსუდან ქუთათელაძე, მაია ჩხეიძე, ვიჩესლავ მიუნდიუკი, ია ხუბაშვილი. ენდრიუ ლენუქს ჰარდინგსი.

ჟურნალი ხელმძღვანელობს თავისუფალი პრესის პრინციპებით. გამოქვეყნებული მასალების სიზუსტეზე პასუხისმგებელია ავტორი. გამოქვეყნებული მასალები გამოხატავს მხოლოდ ავტორთა პოზიციას და შესაძლოა არ ემთხვეოდეს რედაქციის შეხედულებებს.

რედაქციის მისამართი:

საქართველო, თბილისი, 0175, კოსტავას ქ. 77, VI კორპუსი,
I სართული, ტელ. 236-45-14,
77 Kostava st., 0175 Tbilisi, Georgia.
Tel. [+995 32] 2364514

e-mail: geoandependip@yahoo.com

გარეკანის გაფორმება: დავით ბაღათურია

ჟურნალი გამოდის კვარტალში ერთხელ, 4 ნომერი წელიწადში
ჟურნალის ელექტრონული ვერსია განთავსებულია ვებგვერდზე:

<http://odageorgia.ge/?page=gamocemebi>

ჟურნალის რეფერირებული მასალა განთავსებულია

საერთაშორისო სამეცნიერო ელექტრონულ ბიბლიოთეკაში:

<http://www.eLIBRARY.ru>

ს ა რ ჩ ე ვ ი

საჯარო მმართველობის პრაქტიკა

შოთა შანიძე

ძალაუფლების კონცენტრაცია - ისტორია, მიზეზები და ნიშნები, გაკვეთილები საქართველოსთვის----- 5

მუხრან მდივანი

პარლამენტარიზმის გამოწვევები საქართველოში----- 17

ოთარ ცოტნიაშვილი

პროფესია - საჯარო მოხელე----- 29

ხათუნა იარღანაშვილი, ოთარ ბადათურია

შესაბამისი საგანმანათლებლო პროგრამების მნიშვნელობა ეფექტიანი საჯარო მმართველობის უზრუნველსაყოფად----- 35

ლევან ბერაძე

კარიერული განვითარების სტრატეგიები----- 42

ნატალია ტაკიძე

„ჩკვიანი“ ტექნოლოგიები ეპიდემიების წინააღმდეგ----- 49

სამართალი

Татьяна Малиновская

Внедрение Европейских норм в уголовное законодательство Украины в контексте противодействия домашнему насилию----- 55

სახელმწიფო და რელიგია

Петр Яроцкий

Религиозность населения постсоциалистических стран Восточной и Центральной Европы в условиях демократии, глобализации, секуляризации----- 63

Ірина Горохолінська

Мистецька культура як контекст взаємодії екзистенційно-антропологічних і сакральних цінностей----- 85

საზოგადოება

ვაჟა შუბითიძე, ოთარ დავითაშვილი

ნოე ჟორდანია ავტორიტარიზმის შესახებ----- 97

Юрий Линник

Идеология общества в работе Г. Меркузе “Одномерный человек”----- 104

მამუკა მარდიშვილი

თვითმმართველობა საბჭოთა ხელისუფლების დროს----- 109

Ірина Горохолінська
МИСТЕЦЬКА КУЛЬТУРА ЯК КОНТЕКСТ ВЗАЄМОДІЇ
ЕКЗИСТЕНЦІЙНО-АНТРОПОЛОГІЧНИХ І САКРАЛЬНИХ
ЦІННОСТЕЙ

Авторка статті здійснює ретроспективний аналіз взаємодії релігійних та позарелігійних інтенцій формування феноменів мистецької творчості як особливого шляху утвердження в царині естетики тяжіння до синергії світських і релігійно вмотивованих елементів ціннісної свідомості.

Ключові слова: мистецтво, сакральне, світське, естетика, синергія світського і релігійного.

Аксіологічні виміри буття релігії в сучасних умовах – тема актуальна та обговорювана в найрізноманітніших царинах. Очевидно, що найчастіше актуалізуються проблеми етичних колізій релігійного самовизначення особи. Проте, ціннісне самовизначення особи, як відомо, не обмежується сферою етичною. Не менш важливим чинником формування та реалізації, відтворення нашого світобачення є естетична царина, де наші почуття та емоції проходять через глибокі трансформації в процесі втілення в переживання прекрасного та піднесеного, почуттєвої фіксації та інтелектуального осмислення потворного і нищого, усвідомлення та «проживання» трагічного, самоусвідомлення через комічне тощо. Сфера естетичного – як відомо, це і мистецтво відчувати та усвідомлювати, так і мистецтво відтворювати почуття (як усвідомлювані, так і не повністю усвідомлювані). Саме в силу всіх цих характеристик, естетичне – один з найуніверсальніших способів обміну інформацією та досвідом між людьми, що належать до різних національних, культурних, релігійних, світоглядних традицій. Адже його «мова» зодягається в образні та художні форми, символічно, семантично та алегорично «нашттовхує» на переживання певних почуттів. І саме тому в цій царині так природно відбуваються процеси синергії світського і релігійного, секулярного і конфесійно-віроповчального. Релігійний досвід тяжіє до чуттєво-почуттєвого зв'язку із Трансцендентним, котре часто у свідомості вірянина є усвідомлювано-неусвідомлюваним. Такий досвід відтворюється в мистецьких творах: музиці, зображеннях релігійних сюжетів та образів, релігійних розмислах богословів тощо. Він же прагне для цілісності переживання таємниці Богоспількування доєднання естетичних переживань, котрі наснажуються релігійним мистецтвом. Світське мистецтво, будучи результатом художньої смислотворчості людей епохи, не може не надихатися тією мудрістю, котра пульсує в релігійній сфері, не може не залучати тих смислів,

котрі є важливими, а інколи й визначальними в певних суспільствах. А релігійні семантичні коди глибоко закладені в цивілізаційні світоглядні основи як західноєвропейського, так й інших суспільств. Нерелігійне мистецтво, навіть у найтипівіші епохи тяжіння до розділення релігійної і світської сфер, не могло уникнути синтезу раціонального та ірраціонального в мистецькій творчості. А тому в естетичній сфері взаємозбагачення царин релігійної та світської відбувається повсякчас, але особливо відчутною ця синергія стала в сучасних умовах. Зняття демаркаційної межі між секулярним і релігійним, котре відбулося внаслідок секуляризації та постмодерну, розширило сферу смислових інтерпретацій як у релігійному мистецтві, так і в мистецтві світському.

Ми маємо на меті хоча б тезово проілюструвати палітру цих інтерпретацій та їхню значущість для релігійності як такої. Адже на наше глибоке переконання (і що важливо в контексті нашого дослідження), християнська релігія сповнюється естетичними переживаннями не менш інтенсивно, ніж етичними. А подекуди саме вони примножують «живучість» християнського світобачення, котре в епоху «кризи норм» в етичній площині не завжди здатне зберігати власну етичну ідентичність. Як слушно вказує Д. Гарт, «в оповіді про Бога і Його творіння, яку розповідає Церква, як ніде більше, йдеться про красу і нескінченність – так, щоб показати, як одна належить «граматиці» іншої, і як вони обидві належать спільній мові радості й миру» [6, с. 234]. А тому мова естетики така важлива для цілісності християнського світобачення. Природа й сутність релігійної віри – то проблема, котра активно мотивувала й далі мотивує до витворення унікальних та неповторних мистецьких взірців. Як ми вже писали, навіть поза цариною власне релігійного мистецтва чимало образотворчих, музичних, архітектурних і літературних творів виникли як результат рефлексій автора щодо таких фундаментальних питань релігійної свідомості, як колізії життя і смерті / потойбічного життя, суперечності та можливі перипетії есхатологічних перспектив людства, потенції й смислова наповненість змісту ідеї безсмертя людської душі тощо. А тому естетичні смисли є важливими на шляху роз'яснення специфіки релігійного світогляду у християнських країнах, котрі в той чи інший спосіб пережили секуляризаційні процеси.

Задля цієї мети звернімося до історіософії цих процесів, а відтак до конкретних прикладів реалізації релігійних смислів в мистецтві світському та світських ідей в мистецтві релігійному. В ідейно-теоретичному плані не можна не погодитися з твердженням української дослідниці М. Чікарькової, котра стверджує, що «культура

завжди розвивається як коливання між двома полюсами – сакралізацією та секуляризацією, причому в будь-яку епоху й у будь-якому суспільстві завжди будуть наявні обидва (інша справа, що в даний момент домінує). Отже, у розмові про сакралізацію неможливо уникнути таких концептуальних понять, як сакральне та профанне» [7, с. 52]. А тому навіть саме через культурні феномени, особливо ті, які втілюються в естетичному, можна простежити такі процеси, котрі демонструють, що «...у культурі завжди існує діалектика її сакральних і профанних аспектів, що, у свою чергу, і призводить до домінації сакралізації або десакралізації» [7, с. 53]. А тому кожна епоха характеризується більшою чи меншою інтенсивністю звернення до релігійних смислів в мистецтві, але повного їх уникнення не вдалося здійснити жодному відомому історії естетичних вчень періоду. Проілюструймо ж як в ідейно-теоретичному плані в кожен із цих періодів відбувалися обміркування сутності естетичного та його взаємозв'язку із релігійним чинниками.

Доба Античності, як уже наголошувалося в попередніх розділах, для європейських країн є в ідейно-світоглядному плані в багатьох аспектах вихідною та визначальною. Саме в цей період з'являються як влучні теоретичні обґрунтування естетичних категорій, так і взірцеві твори мистецтва, котрі втілюють в собі естетичний «смак Античності». Ідеал калокагатії є вказівкою на методологічну вкоріненість в античній естетиці єдності етичного (включаючи й релігійне) та естетичного начал.

Прекрасному як категорії естетики мислителі Античності надавали належну увагу, обмірковуючи її взаємодію з поняттями блага та істини. Той таки Платон, як свідчать дослідники його творчості, підкреслював таку синергію, до того ж пізнавану не стільки чуттями, скільки розумом: «Філософ... в ієрархічному світі ідей відвів окремих онтологічний статус самостійній «ідеї прекрасного», що існує поруч із ідеями добра, блага, істини тощо. Прекрасне проголошується у зв'язку з цим як сутне особливого роду, що доступне винятково розумові, мисленню і аж ніяк не відчуттям. Тому ми повинні, як вважав Платон, у прекрасному бачити сам зміст, ідеальну сутність буття, що дається в чуттєво сприйнятій формі» [4, с. 16]. Що ж найдосконаліше відображає ідею прекрасного, на думку мислителя? Відповідь, як на наш погляд, демонструє збіжність його релігійного світобачення із процитованою нами думкою Гарта. Адже для Платона краса нескінченного космосу – ось найдосконаліше прекрасне. Вся естетика Платона синергічна – сповнена взаємодії ідей істини і блага, духу і матерії, краси і доцільності.

Середньовічна естетика з її тяжінням до очевидного теоцентризму та догматизації є джерелом для формування специфічного християнського релігійного мистецтва. Звичайно, що в цей період розвивається й світське мистецтво та культура, але їхня найвища мета – наблизити людину до Бога. Ідеали середньовічної естетики вкорінені в релігійні поняття та категорії. Але життя особи того часу все ж занурене в синергію сакрального і профанного. Тож не дивно, що теоцентризм естетики середньовіччя все ж далеко не завжди позбавлений імпульсів світськості. Т. Ярошовець доволі цікаво висновує про діалектику сакрального та профанного в традиційній релігійності: «...Етос як місце, де є можливим божество – духовне, трансцендентне, має свою топографію, топонімію, більше того, визначені іконографічні риси характеризуються естетичним виміром, що презентує наявність божества як його феноменологічний образ. Отже, «етос», «естезис» утворюють ту необхідну й достатню ауру самоздійснення Абсолюту, яка розгортається в культових реаліях як літургія, синергетичний обмін натурами, як євхаристія, Боговідкриття, Богоеднання, Богоспілкування... Людина існує між тварним і Богом, а як носій сакрального – формує образи, артефакти культури, релігії, що здійснюють топографію сакрального простору культури» [8, с. 175-176]. В руслі цієї думки візьмімо лише до прикладу естетичну виразність готичного собору. Будь-який зі взірців готичної архітектури в цілісності всіх модусів його художнього-мистецького оформлення є яскравим прикладом синергії світських та релігійних мистецьких форм і образів на шляху витворення особливого феноменологічного сакрального простору. Навіть овіяні міфами, оспівані в поезії, літературі та образотворчому мистецтві горгулії, що часто асоціюються власне із готикою як такою, найвиразніше підкреслюють цю ідею. Адже горгулії – успадкований з грецької міфології образ «божої» сили впорядкування хаосу, що очевидно не має ніякого стосунку до християнського віровчення, зручно вмощуються на стінах готичних соборів поруч із зображеннями апостолів та святих. Більше того, вони тут виконують ще суто утилітарну функцію – водостоки.

Тобто естетика готичного собору підпорядковує для загальної мети – справляти благоговійний вплив на споглядача – взаємодію мистецьких форм таким чином, що і міфологічні, і філософські смисли переплітаються тут з релігійно-конфесійними та інтегрують також світсько-утилітарну функціональність. Очевидно, що це стає можливим передусім завдяки майстерності митців, котрі творили ці шедеври архітектури. Але це також і результат синергії світських і релігійно-конфесійних інтенцій в їхній свідомості, котра витворювала

саме такі естетичні форми, як розв'язання конкретних інженерних чи художніх завдань.

Саме в образотворчих формах готичних соборів ми так часто стикаємося із уже згадуваним теріоморфізмом, що виражає прагнення релігійної свідомості до тієї ж синергії сакрального і профанного, світського і релігійного. Такий теріоморфізм не тільки розвиває релігійну рефлексію споглядача, надихає на інтертекстуальне обміркування біблійних текстів, але й сприяє прозорішому розумінню віровчення тими вірянами, котрі не настільки концептуально сприймають основи своєї віри, але все ж, як і будь-яка особистість, володіють естетичним чуттям та можливістю інтерпретації художніх образів й опредметнення їх у власній релігійній свідомості.

А тому можна дійти до висновку, що естетика середньовіччя попри чітку теоцентричність не позбавлена імпульсів світського світобачення в творенні конкретних мистецьких форм, але вони якраз доволі вдало демонструють потенціал ефективною синергії світського та релігійного в естетичній царині в контексті розгортання релігійності як такої.

Очевидно, що культура Відродження тяжіла до секуляризації мистецтва та естетичної свідомості, до привнесення в естетичне світобачення світських «форм» та «змістів». Титанізм та гуманізм Ренесансу в їхніх естетичних конотаціях – тема відома та широко обговорювана в гуманітарному дискурсі. Відомо також і те, що в цей час навіть релігійні сюжети збагачуються за рахунок світської художньої образності. Згадуваний нами теоретик секуляризації Талкотт Парсонс, аналізуючи тенденції секуляризації релігійної свідомості європейців якраз особливу увагу приділив естетиці доби Відродження. Він зазначає про Ренесанс: «Навіть коли сюжети були релігійними, в них проглядалися нові світські мотиви... Місце центрального символу в мистецтві італійського Ренесансу посідала Мадонна з дитиною... На перше місце виходить і навіть уславлюється людська сім'я й особливо взаємини матері та дитини. Материнство прагнули зробити загально привабливим, зображуючи Марію красивою юною жінкою, яка, поза сумнівом, любить своє дитя. Хіба цей символізм не відображає подальше зрушення християнської свідомості в напрямку позитивного утвердження правильного, за його мірилами, світського устрою?» [3, с. 67-68]. Тобто саме в цей час в естетичних сюжетах світське і релігійне синергічно взаємодіють не на шкоду одне одному, а задля збагачення та кристалізації прекрасного в зображуваних смислах. Материнство як цілком природний феномен збагачується сакральним змістом образу Богоматері, адже як без Богоматері не можливим був би процес втілення Бога, а отже, й не був

би дарований Шлях до спасіння людству заради вічного Життя, так і без звичайної матері чудо життя є неможливим.

І ціла низка інших аспектів звичного побутового життя через мистецтво Відродження набувають суголосності із сакральними образами. Вони відображаються (збагачені релігійним змістом) на тлі того, як релігійні трансцендентні смисли у свою чергу наближаються до людини через «омищення» їх світськими мистецькими засобами. Парсонс чітко вказує: «У широкому розмаїтті інших сфер культурної діяльності Ренесанс здійснив не тільки диференціацію релігійного і світського, а й їхню взаємну інтеграцію. Подібно до того, як символ Мадонни означав велику залученість у «справи земні», більшого впливу набули нові течії в чернецтві, передусім ордени францисканців і домініканців, які демонстрували підвищений інтерес до благодійності й інтелектуальних студій. Наукові праці ренесансних гуманістів і правознавців мали глибокі філософські, а по суті, й теологічні підтексти, які стали особливо помітні, коли перші великі досягнення нової науки привернули до себе увагу і стали потребувати тлумачення» [3, с. 68]. Такі процеси ефективної синергії світського і релігійного в естетичній традиції поглиблюються в добу Нового часу, Просвітництва та Післяпросвітництва. Релігійна тематика та релігійні сюжети в цей час підкорюються загальноприйнятій традиції раціоналізації і секуляризації, а релігійне життя трактується через призму світських потреб та соціальної значущості.

Мистецькі твори того часу просякнуті іронією та сатирою щодо інституту Церкви та забобонності деяких вірян, заскорузлості у брехні владних та релігійних сановників, котрі ввійшли в змову на шляху затуманення свідомості громадян заради їх упокорення. Іншими словами, релігійна тематика присутня в мистецькій культурі того часу часто «на супротиві» – як антипод до провідних ідей необхідності раціоналізації суспільного життя, розвитку науки і технології, розширення «горизонтів» свідомості громадян тощо. Але саме в такий спосіб вона в синергії із цими ідеями видозмінює власне релігійність як таку, адже через конкретні мистецькі твори впливає на свідомість людей, змушує переосмислити власні релігійні погляди та поведінку. А тому, впевнено можна твердити, що сучасна секулярна релігійність витворилася не без впливу тих мистецьких творів, котрі в символічно-художній манері демонстрували хиби соціального буття релігії.

Наприклад, дослідник Ю. Рижов констатує: «Мистецтво ж більшу частину своєї історії перебувало в підлеглому становищі щодо релігії. Тут мається на увазі не стільки власне релігійне мистецтво, що має культове призначення, скільки тотальність релігійного світовідчуття, яке підпорядковує собі всі інші аспекти культури. Лише в

європейській культурі Нового часу визначальна роль у формуванні світогляду переходить до науки» [5]. Але все ж це не означає, що вся естетика Нового часу має чітку орієнтацію критичності щодо релігії, релігійної тематики в її позитивних конотаціях. В цей час продовжує розвиватися як релігійне мистецтво, так і світська мистецька культура наснажується релігійною тематикою. Особливо це відчутно в музичному мистецтві. Не секрет, що творчість Й. С. Баха має істотну кореляцію з тими віхами його біографії, котрі пов'язані з церковним життям, заглибленням у біблійні сюжети, релігійними роздумами, що стали відомі всьому світові. Композитор, будучи світською людиною, котра активно працювала на шляху музичного узагальнення всього попереднього досвіду бароко та класицизму в музиці, придворний музикант, що імпровізує задля синтезу народних мотивів та високопрофесійних музичних технік, товариш багатьох високопосадовців увесь час пише музику, що виконується в Церквах, а з певного відрізу власного життєвого шляху стає «церковним композитором» і зосереджує всю свою увагу в цьому напрямку. Дослідники вказують: «Творчість Й. С. Баха вражає своїм розмахом, біблійністю образів і сюжетів. Композитор став широко відомий в усьому світі, бо ж його твори завжди змушували думати й міркувати. Слухаючи його композиції, мимоволі поринаєш в них, замислюючись над глибоким змістом, який лежить в їхній основі. Жанри, до яких великий маестро звертався протягом усього свого життя, були найрізноманітніші. Це органна музика, вокально-інструментальна музика для різних інструментів і для інструментальних ансамблів. І в усьому відчувається єдине начало – Біблія» [2, с.157-158].

Ще потужніше релігійна тематика дістає відображення в естетиці ХХ століття. З цього приводу написана величезна кількість монографічних робіт, дисертацій та статей. Страхі і жахи ХХ ст. не могли не спонукати митців до нового осмислення релігійних сюжетів. Особливо в межах світських творів така прорелігійна спрямованість стає знаково відчутна. Як яскравий приклад тут можна згадати культуру Срібного віку, її декадентський епатаж, синергічно поєднаний з релігійною меланхолією. Соціальний протест зодгається в образи релігійного заклику до віднаходження істини та справедливості.

Проілюструймо це хоча б аналізом твору Анни Ахматової «Реквієм». Ця поема – це робота кількох сповнених стражданнями років, що переживалися поетесою через очікування на розстрільний вирок для її сина, котрий став жертвою репресій й тиску через творчість матері та батька. Поема – ода матерям, котрі під стінами тюрем в тоталітарні часи очікували з надією побачитися зі своїми

синами або навіть ішли за своїм синами та чоловіками на страту чи у вигнання. В присвяті поетеса так і пише:

«Де тепер сестриці безталанні
Двох моїх осатанілих літ?
Сніг сибірський, може, їм востанне
Шелестить з-під місяця й не тане?
Всім їм шлю прощальний свій привіт».
Березень 1940 р.
(переклад В. Золотовітер)

Іншими словами, основна мета твору – висвітлення соціальної драми, котра стала визначальним емоційним тлом суспільного життя в Росії на початку ХХ ст., а також демонстрація несправедливості, трагізму життя людини в умовах тоталітарного правління; усього спектру переживань матері: любов, страх, відчай, ненависть та надія. Досягається ця мета шляхом звернення до релігійних образів. Завершальна частина поеми, котра стосується остаточного вироку має промовисту назву «Розп'яття» й епілог:

«Не ридай Мене, Мати,
во гробі зрящи...»

Ахматова через релігійні образи демонструє страждання та жертвовність тих людей, котрих «пожирає» політична машина репресій. Її поезія просякнута релігійними смислами, котрі слугують емоційним психологічно-феноменологічним фоном для підсилення зображуваних художніх смислів.

Така ефективна синергія світського і релігійного в мистецтві ХХ ст. з надзвичайною потужністю демонструється в українській літературі. Українська художня традиція ХХ ст. просякнута релігійною образністю, котра доволі часто підсилює все той же соціальний трагізм, котрий наскрізною тематичною лінією проходить крізь творчість українських митців, що творили в цей період. Як відомо, українська культурна традиція загалом характеризується естетико-етичною сентиментальністю, тяжінням до релігійних конотацій, котрі завше супутньо сприяють розкриттю цілісності образу чи персонажу. Трагічні випробування, що випали на долю українського народу в ХХ ст., такі, як імперські поневолення й пов'язаний з ними визвольний рух, війни, революції, голод, переслідування поборників української культури тощо, – все це ті теми, котрі актуалізують не просто звернення до релігійної тематики, а й синергію художнього образу з образом біблійним, котрий в семіотико-семантичному плані має чіткі витлумачення та сприяє потужній емоційній напрузі свідомості і почуттів того, хто сприймає відповідний твір мистецтва. Християнська етика та християнська

образність в такий спосіб починає працювати як «світська» спонукл до переосмислення власної морально-етичної і національної ідентичності. З іншого ж боку – світське мистецтво, що націлене на розкриття таких колізійних проблем, які мають стосунок до духовності, глибоких психологічних переживань, розгортає релігійний дискурс, розширюючи його межі, сприяючи «живучості» релігійних сюжетів у свідомості ще більшій кількості людей, котрі через мистецтво приймають релігійні ідеї. Слушно зазначає літературознавець В. Антофійчук: «Художні моделі, осмислювані українськими письменниками, як правило, поєднують найбільш актуальні з погляду окремої людини та нації загально онтологічні й ціннісні проблеми, що набували принципового значення і звучання в різні культурно-історичні періоди буття українського народу. Важлива особливість переосмислення євангельського матеріалу в літературі цього періоду – розробка національно-патріотичних ідей. Домінуючі напрямки інтерпретації новозавітних структур виявляються у зверненні до образу Ісуса Христа як загальнолюдського символу милосердя і свідомої жертвовності, розгляді надзвичайно суперечливих буттєвих і світоглядних мотивів зради Юди Іскаріота, аналізі творів, у яких моделюються трагічні процеси зіткнення язичницьких та християнських ідеологій і т. ін. Прикметна особливість трактування матеріалу – підкреслене або завуальоване осучаснення, зумовлене універсальністю й загальновідомістю євангельських структур, прагнення осмислити конкретно-національне з погляду всесучасного, загальнолюдського [1, с. 90-91]. Саме з ХХ ст. визначальні концепти релігійної свідомості починають з такою інтенсивністю обмірковуватися у світських мистецьких творах. Серед цих художніх мотивів активно, у найрізноманітніших сюжетних та стильових манерах, актуалізуються митцями базові релігійно-богословські проблеми, а передусім проблема теодицеї. Ця проблема якраз єдне теїстичне і антропологічне, а отже, в ній мимоволі фіксуються і грані осмислення вірянином свого земного буття і свого прагнення до єднання з небесним.

Отже, в аксіосфері людського буття взірці ефективної синергії гуманістично-світського і сакралізовано-релігійного можуть реалізовуватися й активною включеністю спільнот у духовний саморозвиток та соціально значущу активність через естетично-мистецькі обрїї уваги до релігійної тематики, а завдяки їй – і до гострих антропологічних проблем та їхніх сотеріологічних комунікативних форматів. Саме сьогодні, котре багатьма дослідниками (й нами також) ідентифікується в контексті релігійного самовизначення як постсекулярність, постає особливим станом релігійності, коли

демаркація світського й релігійного є доволі лабільною й узалеженою цілою низкою як зовнішньо-соціальних, так і внутрішньо-психологічних чинників. У цих умовах артикулюється надзвичайна важливість звернення до мистецької сфери як такої, котра доволі показова для ілюстрації можливостей ефективної синергії світського і релігійного в контексті світоглядного становлення сучасної культури.

Література

References:

1. Антофійчук В. «Біблія і культура»: деякі підсумки семирічної діяльності / В. Антофійчук // Слово і Час. – 2007. – № 1. – С. 87-91.
2. Барская Ю. Библийность в творчестве И. С. Баха / Ю. Барская // Эстетика і етика педагогічної дії. – 2015. – Вип. 10. – С. 150-159.
3. Парсонс Т. Система современных обществ /Т. Парсонс; пер. с англ. Л.А. Седова и А.Д. Ковалева. Под ред. М.С. Ковалевой. – М.: Аспект Пресс, 1998. – 270 с.
4. Платон. Діалоги / Платон; пер. з давньогр. – К: Основи, 1999. -395 с.
5. Рыжов Ю. В. Ignoto Deo: Новая религиозность в культуре и искусстве [Электронный ресурс] / Ю. В. Рыжов. – М.: Смысл, 2006. – 328 с. – Режим доступа: <https://religions.am/wp-content/uploads/2017/04/Ignoto-Deo.pdf> – Назва з екрану. – Дата звернення 12.12.2020.
6. Харт Д. Красота бесконечного. Эстетика христианской истины / Д. Харт. – М.: Изд-во ББИ, 2010. – xviii + 673 с.
7. Чікарькова М. Сучасна культура. Проблеми аксіології і термінології / М. Чікарькова. – К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. – 238 с.
8. Ярошовець Т. І. Естетичний потенціал феномену сакрального в контексті гармонізації глобалізаційних процесів сучасної культури / дисер. на здоб. ступ. канд. філос. н. 09.00.08 – естетика [Електронний ресурс] / Т. І. Ярошовець. – К.: НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2017. – 198 с. – Режим доступу: https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/D_26.053.21/Yroshovec1.pdf – Назва з екрану. – Дата звернення 12.12.2020.

Рецензент: Професор Марія Чікарькова, Доктор філософських наук, професор кафедри філософії та культурології Чернівецького національного університету імені Юрія Федьковича.

ირინა გოროხოლინსკაია
მხატვრული კულტურა, როგორც ეგზისტენციალურ-
ანთროპოლოგიური და საკრალური ფასეულობების კონტექსტი

რეზიუმე

სტატიის ავტორი რეტროსპექტულად ანალიზებს მხატვრული შემოქმედების ფენომენის ფორმირებაში რელიგიური და არარელიგიური შეხედულებების ურთიერთზეგავლენას, როგორც ესთეტიკის სფეროში საერო და რელიგიურად მოტივირებული ფასეულობითი ცნობიერების ელემენტების სინერჯის დამკვიდრების განსაკუთრებულ გზას

საკვანძო სიტყვები: ხელოვნება, საკრალური, საერო, ესთეტიკა, საერო და რელიგიურის სინერჯია.

რევენზენტი: პროფესორი მარია ჩიკარკოვა, ფილოსოფიის მეცნიერებათა დოქტორი, ჩერნოვიცკის იური ფედკოვიჩის სახ. ფილოსოფიისა და კულტუროლოგიის კათედრის პროფესორი.

Iryna Horokholinska

Art culture as a context of interaction of existential anthropological and sacral values

Summary

The author of the article carries out a retrospective analysis of the interaction of religious and non-religious intentions in the formation of the art culture's phenomena that represent special way establishing in the field of aesthetics synergy between secular and religiously motivated elements of value consciousness.

Keywords: art, sacred, secular, aesthetics, synergy of secular and religious.

Reviewer: Professor Maria Chikarkova, Doctor of Philosophical Sciences, Professor of the Department of Philosophy and Cultural Studies, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University.

Ирина Горохолинская

Художественная культура как контекст взаимодействия экзистенциально-антропологических и сакральных ценностей

Резюме

Автор статьи осуществляет ретроспективный анализ взаимодействия религиозных и внерелигиозных интенций

формирования феноменов художественного творчества как особого пути утверждения в области эстетики тяготения к синергии светских и религиозно мотивированных элементов ценностного сознания.

Ключевые слова: искусство, сакральное, светское, эстетика, синергия светского и религиозного

Рецензент: Профессор Мария Чикарькова, доктор философских наук, профессор кафедры философии и культурологии Черновицкого национального университета имени Юрия Федьковича.

ს ა ზ ო გ ა დ ო ე ბ ა

ვაჟა შუბითიძე, ოთარ დავითაშვილი ნოე ჟორდანიას ავტორიტარიზმის შესახებ

სტატიამი მოცემულია ნოე ჟორდანიას მოსაზრებები ავტორიტარიზმის შესახებ. ავტორიტარიზმის ფორმები, პრინციპები და ის მიზეზები, რომლებიც ავტორიტარიზმის კრახს იწვევს.

საკვანძო სიტყვები: ავტორიტარიზმი, ფორმები, პრინციპები.

1926 წელს ნოე ჟორდანიას ავტორობით პარიზში გამოიცა წიგნი “პოლიტიკა“, რომელიც შეიძლება ქართულ ენაზე გამოქვეყნებულ ერთ-ერთ პირველ პოლიტოლოგიურ გამოკვლევად ჩაითვალოს. ნაშრომი 19 პარაგრაფისაგან შედგება, რომელთაგან 6 ავტორიტარიზმის ფორმებს, პრინციპებს, სოციალურ პოლიტიკასა და მისი დაცემის საკითხებს ეძღვნება.

ნოე ჟორდანიას აზრით, როცა საზოგადოების რომელიმე ნაწილი ხელთ იგდებს სახელმწიფო სადავეს და იგი იძულებული არ არის მოპოვებული ძალაუფლება ვინმეს გაუნაწილოს, მაშინ ის ხდება თვითმპყრობელი, აბსოლუტისტი, შეუზღუდავი. ამ შემთხვევაში მმართველობა უკომპრომისო და ავტორიტარიულია. ნოე ჟორდანიას ავტორიტარიზმის ორ ფორმას გამოყოფს – მონარქიულს და ოლიგარქიულს.

მონარქიული ავტორიტარიზმი ნიშნავს ტახტის გარშემო თავმოყრილი ჯგუფის პოლიტიკის წარმოებას, მთელი ძალაუფლების მათ მიერ მითვისებას და ყველა კლასის მათ ყურმოჭრილ მონებად გადაქცევას - წერს ავტორი(1,16).

იქ, სადაც მეფემ გაბატონებულ კლასთან ბრძოლა მოიგო, მყარდება მონარქიული ავტორიტარიზმი, ხოლო სადაც წააგო – კომპრომისული. ნოე ჟორდანიას თანახმად, დასავლეთ ევროპა და საქართველო მოხვდა მეორე კატეგორიაში, აზია და რუსეთი – პირველში (1, 17).

ავტორიტარიზმის ნიშანდობლივი თვისებაა მმართველობა არა კანონით, არა წინასწარ გამომუშავებული წესებით, არამედ, “ძალით, ქეიფით, მიმდინარე მიზანშეწონილობით, აქ არავის